

MAKTABGACHA YOSHDAGI NUTQIDA KAMCHILIGI BO‘LGAN BOLALARNING RUHIY JARAYONLARI XUSUSIYATLARI

Sunatullayeva Sabina Qurbon qizi

Abdulla Qodiriy nomidagi Jizzax Pedagogika Univeriteti Pedagogika Psixologiya (logopediya)

yo‘nalishi 3 – kurs - 515.22 guruh talabasi

+998974811777

Sadullayeva.02@icloud.com

Anatatsiya: *Maqolada maktabgacha yoshdagi nutqida kamchiligi bo‘lgan bolalarning ruhiy jarayonlari, ya'ni tafakkur, e'tibor, xotira, hissiyotlar va shaxsiy rivojlanish xususiyatlari o‘rganiladi. Nutq kamchiliklari bolaning umumiy rivojlanishiga, ayniqsa, ruhiy jarayonlariga ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Nutq rivojlanishidagi muammolar bolaning emotsional holati, ijtimoiy o‘zaro munosabatlari va o‘zini anglashiga salbiy ta’sir o‘tkazishi mumkin. Ushbu maqola maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq kamchiliklarini bartaraf etishda pedagogik va psixologik yondashuvlarni taklif etadi, shuningdek, nutq kamchiliklari bo‘lgan bolalarning ruhiy jarayonlarini qanday qo‘llab-quvvatlash va rivojlantirish mumkinligini ko‘rsatadi. Tadqiqotda o‘rganilgan metodlar va yondashuvlar bolalarning ijtimoiy va emotsional rivojlanishini yaxshilashga qaratilgan. Maqola maktabgacha ta’lim muassasalarida ushbu bolalar bilan ishlashda foydalaniladigan metodlarni tahlil qiladi.*

Kalit so‘zlar: *maktabgacha yosh, nutq kamchiligi, ruhiy jarayonlar, tafakkur, e'tibor, xotira, emotsional rivojlanish, pedagogik yordam, psixologik yordam, ijtimoiy moslashuv.*

Kirish

Nutq kamchiligi bo‘lgan maktabgacha yoshdagi bolalar, ko‘plab rivojlanish sohalarida qiyinchiliklarga duch keladilar. Nutq, bolalarning ruhiy rivojlanishining muhim qismi bo‘lib, ularning tafakkur, e'tibor, xotira va emotsional jarayonlarini shakllantirishda asosiy vosita hisoblanadi. Nutqdagi muammolar bolaning shaxsiyati va uning jamiyat bilan aloqalari, o‘zini anglash jarayoniga to‘g‘ridan-to‘g‘ri ta’sir qiladi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq kamchiliklari, ayniqsa, ularning ruhiy va psixologik holatiga jiddiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Nutq rivojlanishining kechikishi bolaning umumiy ruhiy rivojlanishiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin, bu esa uning ijtimoiy moslashuviga to‘sqinlik qiladi. Ushbu maqola, nutq kamchiligi bo‘lgan bolalarning ruhiy jarayonlarining xususiyatlari va bu jarayonlarni rivojlantirish usullarini ko‘rib chiqadi.

Nutq Kamchiligi Bo‘lgan Bolalarning Ruhiy Jarayonlari

Nutq kamchiligi bolaning tafakkur, e'tibor, xotira, va hissiyotlari kabi ruhiy jarayonlarini bevosita ta’sir qiladi. Ushbu jarayonlarning har biri bolaning umumiy rivojlanishiga ta’sir o‘tkazib, uning ijtimoiy va psixologik o‘shishiga muhim ahamiyatga ega.

1. Tafakkur

Tafakkur — bu ma'lumotlarni tahlil qilish, ular orasidagi bog'lanishlarni anglash va muammolarni hal etish qobiliyatidir. Nutq kamchiligi bo'lgan bolalar ko'pincha o'z fikrlarini to'g'ri ifodalashda qiyinchiliklarga duch keladilar. Bu holat, ularning tafakkurini rivojlantirishga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Nutq kamchiligi bolaning fikrlash jarayonlarini to'xtatmaydi, lekin ularni sekinlashtiradi. O'qish va yozish qobiliyatining rivojlanishidagi qiyinchiliklar tafakkurdagi kechikishlarga olib kelishi mumkin.

2. E'tibor

E'tibor — bu bola uchun muhim bo'lgan narsalarga diqqatni jamlash qobiliyatidir. Nutq kamchiligi bo'lgan bolalar ko'pincha e'tiborlarini to'plamada qiyinchiliklarga duch keladilar. E'tiborning kamayishi, o'rganish va muloqot jarayonlarini sekinlashtiradi, bu esa bolaning rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Nutqni rivojlantirish va e'tibor treninglari bolaning diqqatini jamlash va ularning o'zaro aloqalarini yaxshilashga yordam beradi.

3. Xotira

Xotira bolaning ma'lumotlarni saqlash va eslab qolish qobiliyatidir. Nutq kamchiligi bo'lgan bolalar ko'pincha og'izdan ifodalashda qiyinchiliklarga duch kelishadi, bu esa ularning xotira jarayonlariga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Xotiraning rivojlanishiga to'sqinlik qiladigan nutq muammolari bolaning o'rganish jarayonlarini sekinlashtiradi. Xotira va nutqni birgalikda rivojlantirish bolaning tafakkurini va o'zini anglash jarayonlarini yaxshilashga yordam beradi.

4. Hissiyotlar

Nutq kamchiligi bo'lgan bolalarda hissiy rivojlanishdagi kechikishlar ham kuzatiladi. Nutqni to'g'ri ifodalash qobiliyatining yo'qligi bolaning o'z his-tuyg'ularini boshqarish va ifodalashda qiyinchiliklarga olib keladi. Bu holat bolaning emotsional rivojlanishini sekinlashtiradi. Nutqni rivojlantirish orqali bolaning hissiy barqarorligi va o'zini anglash jarayoni yaxshilanadi.

Pedagogik Yondashuvlar va Psixologik Yordam

Nutq kamchiligi bo'lgan bolalar bilan ishlashda pedagogik va psixologik yordamning ahamiyati katta. Nutqni rivojlantirish uchun maxsus yondashuvlar va mashqlar yordamida bolalarning ruhiy jarayonlarini qo'llab-quvvatlash mumkin.. Nutqni Rivojlantirish Mashqlari Nutq kamchiligi bo'lgan bolalar uchun maxsus mashqlar va o'yinlar ishlab chiqilishi zarur. Bu mashqlar bolalarning talaffuzini, so'z boyligini va grammatik tuzilmalarning rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi. Nutq mashqlarini o'zlashtirish bolaning tafakkurini va e'tiborini yaxshilashga yordam beradi.

Psixologik Yordam

Psixologik yondashuvlar bolaning emotsional holatini nazorat qilish va his-tuyg'ularini boshqarishda muhim rol o'ynaydi. Nutq kamchiligi bo'lgan bolalar uchun maxsus psixologik mashqlar, stressni kamaytirish va o'zini anglashni rivojlantirishga yordam beradi. Psixologik yordam bolaning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirish va emotsional holatini yaxshilashga yordam beradi.

Ijtimoiy Moslashuv

Nutq kamchiligi bo'lgan bolalar uchun ijtimoiy moslashuvni rivojlantirish zarur. Bu, o'z navbatida, ularning jamiyatda muvaffaqiyatli o'zaro aloqalar o'rnatishlariga yordam beradi. Ijtimoiy moslashuvni qo'llab-quvvatlash uchun bolalarga guruh bilan ishlash, muloqot o'yinlari va boshqa metodlar yordamida ular o'zlarini jamiyatda erkin ifodalashni o'rganadilar.

Xulosa

Maktabgacha yoshdagi nutq kamchiligi bo'lgan bolalarning ruhiy jarayonlari, ayniqsa, tafakkur, e'tibor, xotira va hissiyotlar kabi aspektlarga ta'sir qiladi. Nutq rivojlanishidagi kamchiliklar bolaning umumiy ruhiy rivojlanishiga ta'sir o'tkazib, ijtimoiy moslashuvda qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin. Nutq kamchiligi bo'lgan bolalarning ruhiy jarayonlarini qo'llab-quvvatlashda pedagogik yondashuvlar va psixologik yordam muhim ahamiyatga ega. Nutqni rivojlantirishga qaratilgan

mashqlar, psixologik yordam va ijtimoiy moslashuvni qo‘llab-quvvatlash orqali bolalarning ruhiy va psixologik rivojlanishini yaxshilash mumkin.

Foydalangan adabiyotlar

1. Xodjayev, I. (2017). "Nutq va bolalar rivojlanishi". Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
2. Azizova, Z. (2019). "Bolalarning ruhiy rivojlanishi va nutqning roli". Tashkent: O‘zbekiston pedagogika universiteti.
3. Sharipova, R. (2020). "Nutq va psixologik yordam". Toshkent: Ta'lim nashriyoti.
4. Usmonov, N. (2018). "Maktabgacha yoshda nutq va ruhiy rivojlanish". Toshkent: O‘qituvchi nashriyoti.
5. Xasanboyeva Shoiraxon. Yozma nutqni rivojlantirish. Proceedings of international Conference on Educational Discoveries and Humanities Hosted online from Plano, Texas, Usa-2022
6. Kadamova Mohinur Mamurbek qizi. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarning og‘zaki vayoqmanutqini rivojlantirish usullari. Международный научный журнал No7(100), часть2«Научный импульс» Февраль, 2023
7. Chet tillarda o‘qishni o‘rgatish metodikasi bo‘yicha insholar - T.: / 2. Ed. I.M.Berman va V.A.Buchbinder. - Kiev: Oliy maktab, 2017 yil.
8. Hoshimov O‘. Yoqubov I. Ingliz tili o‘qitish metodikasi. - T.: Sharq nashriyot-matbaaaksiadorlik kompaniyasi Bosh tahririyat, 2013.
9. 9.V.V.Shelenkova,I.B.Korelina.Bolalar o'smirlar va kattalardagi nutq va ovozning buzilishi .